

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävä taide

Nukketeatteri

2015

Anna Uschanov

MAISEMA TEOSTENI LÄHTÖKOHTANA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävä taide | Nukketeatteri

2015 | 28

Ari Ahlholm

Anna Uschanov

MAISEMA TEOSTENI LÄHTÖKOHTANA

Opinnäytetyössäni tarkastelen maisemaa ja siihen liittyvää kokemusta teosteni lähtökohtana sekä jatkumona kahden taiteen tekemisen muodon, kuvataiteen ja teatterin välillä.

Olen kiinnostunut siitä, mitä henkilökohtainen havainto voi välittää teoksen kautta katsojalle. Kokemukseni maisemasta ovat yksityisiä, kuitenkin maisema kokemisen kohteena on yleinen. Teoksissani tutkin sitä, mikä on aavistuksenomaisena olemassa maisemassa vietetyissä hetkissä, joissa havainto, kokemus, henkilökohtaisuus kiertyivät toistensa ympärille. Tämän kirjoitelman tavoitteena on oppia sanallistamaan omaa työskentelyäni sekä siihen liittyviä teemoja.

Käsittelen aihetta neljän teosesimerkin kautta, jotka ovat valikoituneet opinnäytetyöhön yhtenevän lähtökohdan, maiseman kautta. Jokaisen teosesimerkin yhteydessä avaan suhdettani ympäristöön sekä sen kokemuksellisuuteen käsittelemällä katsetta, maisemaa, näkökenttää ja havaintoa. Teosten esittelyssä keskityn siihen, miten maisemaan liittyvä kokemus on vaikuttanut teosteni syntyyn sekä miten se on vaikuttanut teosteni lopputulokseen.

ASIASANAT:

maisema, havainto, nukketeatteri, varjoteatteri, kuvataide

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performing Arts | Puppet Theatre

2015 | 28

Ari Ahlholm

Anna Uschanov

LANDSCAPE AS A BASIS FOR MY ARTWORKS

In this thesis I examine landscape and personal experiences related to landscape as a basis for my artistic work. For me, this theme has also formed a bridge between two art forms, fine arts and theatre.

I am interested in what personal perception can convey through an artwork. My experiences and perceptions of the landscape are private, but the landscape as an experience is common. In my artworks I examine something what exists as a hunch in those moments spent in the landscape where perception and personal remarks intertwines around another. The aim of this thesis is to learn how to verbalize my work and themes concerning my work.

I write about this subject through four artwork examples. Those are selected for this thesis through their common basis, landscape. With each example I open my relation to environment and experiences related to it. I write about landscape, sight and perception. I focus on how experience in the landscape has affected my creative work and how it is seen in my art works.

KEYWORDS:

landscape, perception, puppet theatre, shadow theatre, fine arts

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 MERENRANTA	7
2.1 Katse ja horisontti	7
2.2 Teos I <i>Tuulen Puolella</i>	8
3 TELTTA	11
3.1 Paikka maisemassa	11
3.2 Teos II <i>Matkaelegia</i>	12
4. METSÄ	17
3.3 Näkökentän rajat ja rajaton maisema	17
3.4 Teos III <i>Aidantakainen Atlas</i>	18
4 TALO	23
4.1 Kadotettu maisema	23
4.2 Teos IV. <i>Kun sieltä lähdettiin</i>	24
5 LOPUKSI	26
LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni tarkastelen maisemaa ja siihen liittyvää kokemusta teosteni lähtökohtana. Maisema ja siihen liittyvien kokemusten käsittely muodostaa työssäni temaattisen jatkumon kahden taiteen tekemisen muodon, maalauksen ja nukketeatterin välille. Ennen nukketeatteria opiskelin kuvataidetta Vapaassa Taidekoulussa. Työskentelyni perustaksi muodostui luonnostelu ulkotilassa, maisemassa. Noiden luonnosteluhetkien tärkeimmäksi anniksi muodostui tilallisuuden kokemus. Teoksissani pureuduin noihin olemisen hetkiin maisemassa. Halusin töilläni välittää jotain, mikä oli aavistuksenomaisena olemassa noissa maisemassa vietetyissä hetkissä, joissa havainto, kokemus, henkilökohtaisuus kiertyivät toistensa ympärille. Teokseni olivat yksityisten havaintojen ja mielikuvien muuttumista maalauksiksi, joiden kautta pyrin kommunikoimaan yleisellä tasolla.

Aloitettuani työskentelemään nukketeatterin parissa olen jatkanut maiseman ja sen kokemuksellisuuden ja tilallisuuden parissa työskentelyä esityksellisin keinoin. Nukketeatteri on avannut uusia haasteita, mahdollisuuksia ja näkökulmia tilallisuuden ja sen kokemuksen käsittelylle. Olen kiinnostunut siitä, mitä henkilökohtainen havainto voi välittää teoksen kautta katsojalle. Kokemukseni maisemasta ovat yksityisiä, mutta kuitenkin maisema kokemisen kohteena on yleinen.

Maisema ja sen havainnointi muodostavat työssäni jatkumon kahden ilmaisuvälineen välille. Tuo jatkumo on mahdollistanut myös kahden ilmaisuvälineen sekoittumisen toisiinsa. Opinnäytetyössäni tarkastelen millä tavalla kuvataiteilijana syntyneet työskentelytavat ovat vaikuttaneet minuun teatterintekijänä sekä millaista teatteria näillä työskentelytavoilla syntyy. Tämän kirjoitelman tavoitteena on oppia sanallistamaan omaa työskentelyäni ja siihen liittyviä teemoja. Uskon tämän kaltaisen pohtivan kirjoittamisen avaavan uusia ajatuksia ja näkökulmia työhöni.

Käsittelen aihetta neljän teosesimerkin kautta, jotka ovat valikoituneet opinnäytetyöhön yhtenevän lähtökohdan, maiseman kautta. Ensimmäisessä luvussa käsittelen *Tuulen puolella* maalaussarjaa vuodelta 2012. Toisessa luvussa käsittelen *Matkaelegia* installaatiota ja installaation esityksellistä versiota vuodelta 2013. Kolmas luku käsittelee *Aidantakainen Atlas* sooloesitystäni vuodelta 2014. Neljännessä luvussa tarkastelen ajatuksiani tulevasta projektistani *Silloin kun sieltä lähdettiin*. Jokaisen luvun alussa avaan suhdettani ympäristöön ja sen kokemuksellisuuteen käsittelemällä katsetta, maisemaa, näkökenttää ja havaintoa. Teoksia käsittelevissä luvuissa käyn läpi työn lähtökohtia, sekä niiden työprosessissa heränneitä ajatuksia. Teosten esittelyssä keskityn siihen, miten maisemaan liittyvä kokemus on vaikuttanut teosteni syntyyn ja miten se on vaikuttanut teosteni lopputulokseen. Viidennessä luvussa kokoan kirjoitusprosessin herättämiä ajatuksia.

Koska tämän kirjoitelman ensisijaisena tehtävänä on ripotella leivänmurusia kulkemalleni polulle, nimeän kappaleet paikkojen mukaan, joissa olen kulkenut ja joita kyseiset teokset käsittelevät. Kirjoituksen voi halutessaan ajatella yhden yön kestäväenä vaelluksena neljän erilaisen maiseman halki.

2 MERENRANTA

2.1 Katse ja horisontti

Horisonttiviiva jakaa tilaa ja samalla luo sitä ympärilleen. Se on samaan aikaan olemassa ja ei olemassa. Maailma jatkuu tuon viivan takana, mutta pysyy katseeltamme piilossa. Välimatka itseni ja tuon viivan välillä on mittaamaton, se tuntuu olevan tavoittamattomissa. Silti horisonttiviivan kautta voi määrittää oman olinpaikkansa. Katseen suhde horisonttiin on kiinnostava. Kuin kameran tarkennin, katse kiinnittyy tilassa ainoaan näkyvään kiinnekohtaan, viivaan, ja unohtuu siihen pitkiksi ajoiksi.

Kyky nähdä on näkeväälle ihmiselle itsestään selvä asia, jota harvoin pysähtyy ajattelemaan. Silmät avautuvat aamulla näkevinä ja sulkeutuvat illalla. Näkeminen ei silti ole passiivista toimintaa, vaan silmäni ja aivoni työskentelevät aktiivisesti tälläkin hetkellä kun katson tietokoneen näppäimiä ja tietokoneen ruudulla näkyvien merkkien vaellusta eteenpäin.

Ihmisen silmän toimimista verrattiin pitkään kameran optiikan toimimiseen, mutta niiden toiminnassa on myös monta erottavaa tekijää. Yksi eroavaisuus on se, että ihmisen silmä on jatkuvassa liikkeessä. Psykologi James Gibsonin mukaan ihmisen näköaisti ja näin ollen myös ihminen on luotu liikkuvaksi (Arnkil, 2005, 33). Näkeminen on näkeväälle ihmiselle liikkumisen perusta, ensimmäisen askeleen otamme katseellamme. Myös filosofi Merleau-Ponty korostaa näkemisen ja liikkeen yhteyttä toteamalla näkemisen olevan riippuvaista liikkeestä, sillä näemme vain sen mitä katsomme (Merleau-Ponty, 2012, 421). Katsominen ja siihen sisältyvä liike tekevät havainnoistamme yksilöllisiä ja ainutkertaisia. Jokaisen ihmisen katseen rytmi on erilainen. Vaikka katsoisimme samaa pistettä, pään ja silmien liikkeen sekä sijaintimme kautta kuvakulmamme on poikkeava muiden kuvakulmista.

Piirtäminen ja maalaaminen ulkotilassa ovat minulle tapa katsoa ja kokea maisema oman kuvakulmani kautta. Katse seuraa kättä, joka piirtää viivaa paperil-

la. Käsi jatkaa viivaa ja katse siirtyy katsomaan piirrettävää maisemaa. Käden liike paperilla hidastuu, miltei pysähtyy. Katse siirtyy paperille, käsi rohkaistuu jatkamaan viivaa. Piirtäminen on silmän ja käden liikkeen yhteistyötä jonka kautta etsin sijaintiani maisemassa. Vaikka en piirtämisen aikana liiku, tekoon liittyy tilallisuuden hahmottaminen katseen ja piirrettyjen viivojen kautta. Piirtäessä mieli sulkee ulkopuolelleen kaikki mahdollisuudet muuhun toimintaan. Ympäristö ja havainto muuttuvat merkityksellisiksi piirtämisen kautta. Paperille tallentuu fragmentteja maisemasta, säätilasta, tunnetilastani ja maiseman rytmistä.

Ville Lukkarinen pohtii kirjassaan Piirtäjän maisema maisemapiirrosta muistoesineenä. Lukkarinen näkee piirustuksen todisteena ainutkertaisesta tilanteesta, jossa piirtäjä on ollut vastavuoroisessa tilanteessa kohteensa kanssa. (Lukkarinen, 2015, 20.) Koen piirustusteni ja akvarellieni olevan kuvauksen kaltaisia muistoesineitä. Ne eivät kiinnity niinkään kohteeseen, vaan enemmän itse tilanteeseen, vuorovaikutteiseen hetkeen jossa olen ”kohdannut” maiseman. Työhuoneella jatkan tuota kohtaamista ja katsomista uudella kohtaamisella ja katsomisella. Maalaukseni pyrkii ruumiiseen tallentuneiden havaintojen uudelleenjärjestämiseen.

2.2 Teos I *Tuulen Puolella*

Istumme ystäväni kanssa merenrannalla. Näkymä edessä on laaja, illan viimeiset purjehtijat matkaavat näkymän halki kohti satamaa. Meillä kummallakin on aikaa. Istumme pitkään katse kiinnittyneenä horisonttiin. Puhumme paljon, asiat ryöpsähtelevät ulos suistamme, lentäen kauas merelle. Meri ja taivas antavat sanoille tilaa ja aikaa tulla ulos ja kadota kaukaisuuteen. Oma sijaintimme elämässä ja maisemassa hahmottuu terävänä. Auringon laskiessa maisema liukuu hitaasti tummiin sävyihin uppoutuena hämärään. Kun viimein käännämme selkämme merelle, vastassa on pimeä metsä. Keskustelu päättyy. Kompastelemme juurakoihin matkalla kotiin.

Kuva 1. Teoksia sarjasta *Tuulen puolella*, 2013

Tämän vuonna 2012 ylös kirjaamani maisemallisen kokemuksen siivittämänä aloitin *Tuulen Puolella* maalaussarjan työstämisen. Teossarja koostui kahdestatoista pienestä maalauksesta, joiden keskeisenä aineksena oli horisontti. Teossarja oli esillä Helsingissä Galleria Rantakasarmilla talvella 2013.

Yksi maalaus pohjalle vaakasuuntaan vedetty viiva luo ympärilleen tilaa, oletuksen maisemasta. Leikittelin maalauksissa horisontin peittämisellä, piilottamisella ja poispyyhkimisellä. Tila muuttui esittävästä viitteelliseksi yhdellä pyyhkäisyllä. Maisema heilui työstövaiheessa pitkään olemassaolonsa rajoilla. Galleriatilaan rinnakkain asetettuna ne kävivät dialogia keskenään, jatkoivat maalausprosessissa käynnistynyttä leikkiä ja ehdotuksia.

Kuva 2. Teoksia sarjasta *Tuulen puolella*, 2013

Eri järjestykseen aseteltuina ne muodostivat välilleen erilaisia narraatioita (Kuvat 1 & 2). Maalausten sisältöjen merkitys muuttui viereisen maalauksen vaihtuessa. Maalaussarjan tekovaiheessa olin jo aloittanut opinnot nukketheaterilla. Mietin maalausteni muodostamia narraatioita jonkinlaisina värisävyjen ja

muotojen dramaturgioina. Kiinnostuin tuon maalauksista löytämäni maisemallisen dramaturgian soveltamisesta esityksessä. Voisiko esityksen pohjana käyttää maiseman ehdottamaa dramaturgiaa?

3 TELTTA

3.1 Paikka maisemassa

Mitä oikeastaan tarkoitan maisemalla? Maiseman käsite on varsin monitulkintainen ja epämääräinen. Wikipedia maisema määritellään ”suhteellisen laaja-alaiseksi ympäristöksi” (Wikipedia 2015). Arkikielessä puhuttaessa maisemasta tarkoitetaan usein näköalaa tai näkymää. Näin tarkasteltuna maisema mielletään edessä ja kaukana olevana asiana, jota tarkastellaan ulkopuolelta käsin. Tämän käsityksen syntyyn on osaltaan vaikuttanut maisemamaalauksen traditio kuvata laaja-alaisia näkymiä. Itse näen maiseman moniaistisena havainnon kohteena ja minua ympäröivänä tilana. Myös humanistinen maantiede määrittää ihmisen paikkasuhteen ruumiilliseksi, kaikin aistein koetuksi tunnetilaksi (Torvinen 2015).

Toukokuun ensimmäinen lämmin sunnuntai ja istumme aurinkoisella rinteellä Mauerparkin kirpputorin kupeessa. Edessämme avautuva näkymä on kuin Bruegelin maalaus. Alhaalla nurmikentällä ihmiset, koirat grillit, nurmelle levitetyt piknik-peitot ja puoliksi juodut Pilsnerit. Tasainen ihmisten virta kulkee kirpputorin porteista sisään. Äkkiä paloauto ajaa keskelle nurmikenttää, päät kääntyvät, jotkut joutuvat väistymään auton tieltä. Takanani oleva mies yskii kovaan ääneen. Palomiehet nousevat ulos autosta savuavan roskiksen kohdalla. Sieltä täältä juoksee lapsia katsomaan. Yksi palomiehistä pitää letkua, toinen seisoo vieressä ja katsoo. Joku ottaa paidan pois ja asettuu takaisin makuulle. Roskis sammuu. Paloauto ajaa hitaasti pois ja sen ajoväylä katoaa ihmismassaan. Myöhemmin ihmisten virta on kääntynyt kohti ratikkapysäkkejä ja aurinko on polttanut kasvomme.

Oheinen teksti on päiväkirjastani keväältä 2015 ja kuvaa hyvin suhdettani maisemaan ja sen havainnointiin. Maiseman tarkkailu on minulle samanaikaisesti passiivisena katsojana olemista sekä aktiivisena kokijana olemista. Vaikka kukaan tai mikään maisemassa ei reagoi välttämättä suoraan minuun, kasvoni saattavat palaa tai tuuli pölyyttää hiuksiani. Maisema muuttaa minua. Amerikka-

lainen teoreetikko Arnold Berleant tukee ajatustani esimerkillään ympäröivästä ilmasta, joka hengittäessämme imeytyy verenkiertoomme osaksi ruumistamme (Forss, 2007, 55). Olemalla maisemassa muutun osaksi maisemaa.

Mietin pitkään voisinko käyttää sanaa paikka maiseman sijasta, mutta sen käyttö on osoittautunut minulle ongelmalliseksi. Maisemaan sisältyy enemmän liikettä kuin paikkaan. Sanonta vaihtaa maisemaa sisältää suuremman liikkeen mahdollisuuden kuin vaihtaa paikkaa. Maisema vaihtuu liudentuen, kun taas paikan vaihtuessa alku- ja päätepisteet ovat merkityksellisempiä. Sanana paikka on maisemaa staattisempi. Tämä johtuu osittain verbistä olla paikallaan ja osittain siitä, että paikka on maisemaa määritellympi. Paikka on minulle jokin tietty paikka, johon liittyy vahva henkilökohtainen tunneside. Toisaalta puhun maisemasta myös henkilökohtaisen tunnesiteen kautta. Myös oma sijaintini ja sen muutokset maisemassa ovat tärkeitä. Näin ollen ilmaisu paikka maisemassa sopii käyttööni.

Teatterin parissa työskennellessäni olen alkanut kiinnittää enemmän huomiota maiseman liikkeeseen ja rytmiin. Maiseman erilaiset rytmit luovat kokonaisuuksia, jotka luovat oman todellisuutensa. Rythmi on aina omanlaisensa. Tuuli on yksi ihmeellisimmistä maiseman rytmien luojista. Tuulen aluille saattamien rytmien eriaikaisuus, niiden päämäärätön vaeltaminen ympäristössä kiinnostavat minua. Tuuli luo toiminnallaan ymmärrystä ajasta. Se heiluttaa heinäkortta koko kesän, mutta vasta elokuun lopulla siemenet ovat valmiina lentoon. Tuuli on ollut maapallolla yhtä kauan kuin ilmakehä.

3.2 Teos II *Matkaelegia*

”Kaikki on minun, mitään en omista,
muisti ei omista mitään,
minun vain niin kauan kuin katson.”

Wisława Szymborska, *Matkaelegia* (Szymborska, 20014, 54)

Matkaelegia teos sai alkunsa kesällä 2012, kun vietin viikon telttailten Kotkan Kaunissaareissa. Eräänä aamuna herätessäni aurinko paistoi telttakankaan läpi heijastaen puiden varjot teltan sisäpuolen kankaalle. Yhtäkkiä ulkoa kuuluvat äänet saivat vierelleen kuvan: tuuli tanssitti viereisten puiden oksia telttakankaan pinnalla ja maisema astui hetkeksi sisään puiden varjojen muodossa. Teokseni lähtökohtana oli tuo hetki, jossa sisätila ja ulkotila yhdistyivät.

Teoksen tärkein elementti oli teltti. Teltti on tila joka on samaan aikaan sisällä ja ulkona. Teltti sulkee meidät ympäröivältä ulkotilalta, ympäröivältä maailmalta, mutta silti ulkotila on myös teltan sisällä voimakkaasti läsnä. *Matkaelegia* oli esillä helmikuussa 2013 installaationa Galleria Rantakasarmilla yhdessä *Tuulen puolella*-maalaussarjan kanssa. Kesäkuussa 2013 rakensin installaation ympärille esityksen, joka esitettiin Kontufolk festivaaleilla heinäkuussa 2013.

Rakensin installaation tavallisen kokoisen kupoliteltan muotoiseksi. Kupoliteltan muoto on kiinnostava. Sen sisällä oleva puolipallon muotoinen tila muodostaa oman pienoismaailman samaan tapaan kuin ne pienet lasipallot, joita ravistamalla lumen saa satamaan pallon sisällä. Puolipallo on myös maailmankuvamme menneiltä ajoilta, jolloin uskoimme litteään maan olevan kupumaisen taivaankannen peittämä. Installaatiossa teltti muuttui edellä mainittujen esimerkkien kaltaiseksi omalakisiksi tilakseen. Havaitsemani puiden oksat ja valo siirtyivät teltan sisäpuolelle ja teosta katsottiin teltan ulkopuolelta. (Kuva 3.)

Nimesin installaation Wislawa Szymborskan *Matkaelegia* runon mukaan, josta olen liittänyt katkelman tämän kappaleen alkuun. Itselleni tuo runo tiivistää jotain oleellista havainnosta. Maailma on meille ohikiitäviä hetkiä, vaikutteita ja havaintoja. Havainto tapahtuu hetkessä jossa kaikki on hetken aikaa meille olemassa. Maailmasta tulee *meidän* maailmamme, kuitenkin sillä ehdolla, että se on jo hetken päästä muuttunut. Havainnot muodostuvat hetkessä, joka karkaa seuraavassa ulottuviltamme, antaen tilaa seuraavalle. Havainnon hetkellisyys ja kuitenkin havainnon muiston pysyvyys tekevät havainnoinnista jotain hetken ja ikuisuuden välillä.

Kuva 3. *Matkaelegia*, Galleria Rantakasarmi, 2013

Installaatiota rakentaessani ajattelin myös installaation esityksellisiä mahdollisuuksia. Halusin käyttää esityksessä varjoja, sillä koin varjoteatterin olevan minulle luontainen jatko työskennelyäni pitkään maalausten parissa. Varjoteatterin kangas ja maalaus kangas ovat molemmat kaksiulotteisia ikkunoita omaan todellisuuteensa. Varjoteatterissa katsoja näkee esineiden varjot, ei varjoja muodostavia esineitä. Maalauksessa katsoja voi nähdä mitä tahansa, vaikka todellisuudessa näkee vain maalatun pinnan. Molemmille tärkeää on valojen ja varjojen vaihtelu, ilman sitä niiden maailma ei tulisi katsojalle näkyväksi.

Olin kiinnostunut varjoteatterin mahdollisuudesta rakentaa ja purkaa kuvia prosessinomaisesti, samaan tapaan kuin maalatessa. Valitsin esitykseen kolme elementtiä: oma kehoni, risut sekä pienet valmiiksi rakennetut maisemat, jotka muodostivat esityksessä käytetyt varjokuvat. Esityksen alussa astuin teltaan sisään ja asettauduin teltaan nukkumaan. Sen jälkeen hahmoni katosi kuvasta ja teltan kankaalle heijastui keräämiäni oksia ja rakentamiani pienempiä maisemia (Kuva 4). Varjot liikkuvat kun liikutin valonlähdettä teltan sisäpuolella. Maisema ja ihminen limittyivät toisiinsa teltan sisällä omassa viitteellisessä äärettömyydessään. Esitys oli kaiku väliaikaisuuden ja hetkessä elämisen haaveesta, jossa teltassa nukkujan unet ja ulkopuolinen maailma sekoittuvat toi-

siinsa. Esityksessä ei ollut selkeää narraatiota. Se oli pikemminkin installaation kaltainen aistillinen ja väreilevä kuva. Esityksen työstäminen jätti jälkeensä ajatuksia tulevia projekteja varten. Halusin kehittää pidemmälle ajatusta maiseman kertomuksesta maisemassa olevan ihmisen kautta sekä tuoda sen selkeämmin esiin narraation kautta.

Kuva 4. *Matkaelegia*, Kontufolk, 2013

Telttailusta

Teltan sisällä olemisessa yhdistyy ulkona ja sisällä olemisen kokemus, tuntee olevansa samanaikaisesti kahdessa paikassa. Tuuli, sade ja koko maailma ovat vain ohuen kankaan toisella puolella. Teltta antaa suojan, väliaikaisen kodin, jonka sisällä hengähtää maailman keskellä. Teltan kangas muodostaa ohuen eristyksen minun ja maailman välille. Teltassa olemisessa on kiinnostava se, kuinka ulkopuolella oleva maailma kuuluu, tuoksuu ja tuntuu, mutta pysyy piilossa kankaan takana. Näkemiseen totuneelle ihmiselle tämä on joskus liikaa. Useina öinä olen valvonut teltan sisällä kuunnellen öisen metsän ääniä. Äkkiä hiljaiseksi ympäristöksi mieltynyt ympäristö on täynnä ääniä. Äänten lähteet

kasvavat mielikuvituksessa valtaviksi; olen useamman kerran kuvitellut suunnattoman kokoisen karhun kävelemään teltan viereen.

Teltan voi nähdä yrityksenä paluusta nomadikulttuurin. Sana telttailu ei kuulosta henkiinjäämiseltä vaan leikiltä, kevytmieliseltä harrastelulta tai jonkin asian yrittämiseltä. Teltta on keinotekoinen pesä. Se on yritys rakentaa polyesterikan-kaasta ja lasikuitukepeistä oma tila keskelle luontoa. Teltan kuuluu olla kevyt ja vedenpitävä. Sen materiaalit ovat jatkuvan tuotekehittelyn alaisena. Yksikään kastepisara ei saa löytää tietään teltan sisälle eikä yksikään teltan reuna saa lepattaa tuulessa. Sen tulee olla täydellinen suoja, eristetty inhimillinen tila keskellä luontoa. Tämä on jokseenkin ristiriitaista teltan käyttötarkoitukseen nähden. Tarkoitushan on usein päästä lähemmäksi ulkotilaa. Teltassa yhdistyvät ihmisen ristiriitaiset pyrkimykset: olla luonnossa ja pysyä kulttuurisesti turvassa.

Toisaalta kaikessa ristiriitaisuudessaan aina nähdessäni teltan, jokin sisälläni liikaahtaa. Teltta näyttäytyy minulle jonkinlaisena haaveena hetkessä olemisesta ja hetkessä olemisen hyväksymisestä. Teltta pitää sisällään samanaikaisesti äärimmäisen liikkeen ja äärimmäisen pysähtymisen. Teltan kanssa voi pysähtyä melkein mihin vain, pystyttää kodin tyhjyyden päälle, nukkua yli yön jatkaa matkaa maailman laidan yli. Joskus meistä jokainen on toivonut olevansa Nuuskamuikkunen. Miltä tuntuisikaan pakata vähät tavarat talven tullen, kadota kapeaa polkua vuorten yli tuntemattomaan? Telttaan sisältyy siis romanttinen kaipaus yhteiskunnan ulkopuolelle astumisesta.

Kuitenkin tyydymme usein muutamaan yöhön jonka jälkeen palaamme mielellämme takaisin kaupunkiin lämpimän suihkun, suoran sängyn ja muiden mukavuuksien pariin. Silti teltta on hetkellisesti paluu luolaan, ihmiskunnan juurille, paluu yksinkertaisuuteen, jonka olemme menettäneet jo aikoja sitten (jos sitä koskaan edes oli olemassa).

4. METSÄ

3.3 Näkökentän rajat ja rajaton maisema

Maaliskuussa 2015 ollessani vaihdossa Hochschule für Schauspielkunst Ernst Busch Berlin korkeakoulun nukketeatterilinjalla työstimme maskiteatteriesitystä, jossa roolihahmoni oli kana. Kanan näkökenttä on leveydeltään 300 astetta ja sen näkökyky on ihmisen näkökykyä tarkempi. Halutessaan nähdä tarkasti, kana joutuu kallistamaan päätään, sillä tarkan näön alue sijaitsee vain silmän keskellä (SEY 2015). Tarkkailin kanojen puutteessa variksia koulun viereisessä puistossa. Varisten katseen nopea rytmi, pään nopea kääntyily tekivät näkemisestä toisenlaista. Lintujen katseen jäljittely vaikutti myös liikkeen ja ajatusten rytmiin. Vaikka en voi vaihtaa silmiäni kanan silmiksi, tuo mielikuva toisenlaisesta näkökentästä soittautui oivalliseksi työkaluksi roolissani. Lisäksi se muistutti minua näkemisen ja ruumiin yhteydestä toisiinsa.

Ihmisen näkökenttä on 180 astetta leveä ja 140 astetta korkea, kun ihminen katsoo suoraan eteensä (Arnkil, 2007, 36). 160 astetta jää siis näkökenttämme ulkopuolelle, emme näe taaksemme katsoessamme eteenpäin. Näkökentällemme ei ole kuitenkaan olemassa rajoja. Näkökenttää ei ole reunustettu harmaalla tai mustalla alueella, vaan maailma tuntuu jatkuvan saumattomana selkämme taakse. Millainen maailma meillä olisikaan, jos näkemällämme alueella olisi rajat? Millä tavalla käsittäisimme takana olevan? Muodostuisiko maailmamme sarjasta erilaisia kuvia? Toisaalta elämme tällä hetkellä paljolti rajattujen kuvien maailmassa. Näkökenttämme keskiössä on useimmiten tietokoneen ruutu, jonka sisällä asiat tapahtuvat.

Mustassa teatteritilassa katsojan näkemää rajataan usein valojen avulla. Esityksen maailma on edessämme ja katsojan fokus kohdistetaan eteemme. Kuitenkin näemme vieressä istuvan katsojan polvet, aistimme takana olevan seinän tai kuulemme takanamme istuvan katsojan. Tällaiset ruumiilliset aistimukset koetaan usein esityksen seuraamista häiritsevinä asioina, mutta toisaalta niitä

on mahdotonta sulkea pois esityskokemuksesta. Teatterilla on kuitenkin hyvät mahdollisuudet olla muuta kuin valoilla rajattu kuva.

Väitöskirjassaan *Esitys Tilana* teatteriohjaaja Annette Arlander kirjoittaa ympäristönomaisesta näyttämöllepanosta, jossa katsoja on sisällytetty esitykseen joko skenografian tai monitila näyttämöllepanon ja simultaanisuuden kautta (Arlander, 1996, 14). Arlander näkee ympäristönomaisen näyttämöllepanon olevan esitys, joka on luotu tilaksi eikä kuvaksi (Arlander, 1996, 33). Koen tämän kaltaisen näkökulman innoittavana tulevia maisemaan liittyviä töitani ajatellen, sillä maisemakin on kokijalleen rajaton.

Havaintomme eivät kuitenkaan rakennu pelkän näköaistin varassa. Muodostamme havaintomme visuaalisen informaation lisäksi myös muiden aistimusten kautta. Havaintomme maailmasta tapahtuvat ruumiissamme, jolloin kehostamme tulee kaiken havaitsemisen lähtökohta. Arnold Berleantin sanoin: ”emme kohtaa ympäristömme tärkeimpiä elementtejä – tilaa, massaa, kokoa ja syvyyttä – ensisijassa silmällä vaan ruumiillamme, liikkumalla ja toimimalla. (Arlander, 1996, 27).

3.4 Teos III *Aidantakainen Atlas*

”Tiettyä sopusointua on havaittavissa maiseman, joka jää kymmenen mailin säteellä vedetyn ympyrän tai yhden iltapäivän kävelyn sisään, ja ihmiselämän seitsemän vuosikymmenen mahdollisuuksien välillä. Kumpikaan ei koskaan tule aivan tutuksi.”

Henry David Thoreau, *Kävellen* (Thoreau, 2008, 16)

Aidantakainen Atlas on nukketeatterillinen sooloteos, jonka työstämisen aloitin keväällä 2014. Sen ensi-ilta oli Kontufolk-festivaaleilla elokuussa 2014, jonka jälkeen olen kehittänyt esitystä eteenpäin ja kiertänyt esityksen kanssa monissa eri paikoissa. Esityksen lähtökohtana oli maiseman kertomus havainnoijan kautta. Halusin kehittää *Matkaelegia* teoksesta syntynyttä ajatusta maiseman aktiivisesta roolista esityksessä. Puhumalla roolista en kuitenkaan tarkoita maise-

man inhimillistämistä hahmoksi, vaan havainnoijan ja metsän välisen kommunikaation kerronnallisuutta. Maiseman havainnoista kertominen kertoo luonnollisesti ensisijaisesti ihmisyydestä, sillä ihmisenä havainnoin ympäristöäni oman ruumiini ja aistimusteni kautta. Halusin löytää esityksen teksti- ja kuvamateriaalin havaintojen pohjalta ja aloitinkin työskentelyn viikon pituisella havaintoretriitillä.

Valitsin esityksen maisemaksi metsän, sillä olin kiinnostunut metsästä tilana. Metsän yhteydessä puhutaan usein metsän *sisälle* menosta. Metsä mieltyy siis sisätilaksi, joka on kuitenkin sisältäpäin määrittelemättömissä: metsää ei näe puilta. Vaikka metsään liittyvät tarinat useimmiten kuhisevat elämää, oikeassa elämässä tuo elämä katoaa kulkijalta piiloon. Metsä saattaa näyttäytyä jokseenkin vieraana ja yllätyksellisenä paikkana. Toisaalta olin kiinnostunut juuri siitä, mitä paikka, jossa tapahtuu vähän voi tarjota esitykselle, jossa yleisesti oletetaan tapahtuvan paljon. Jussi Kivi käsittelee kirjassaan *Kaunotaiteellinen Eräretkeilyopas* kaupungissa elävän ihmisen suhdetta luonnonympäristöön. Kivi näkee luonnossa olemisen kulttuurin puuttumisen seurauksena tilanteen, jossa luonto näyttäytyy ikävystyttävänä ja intellektuaalisesti tyhjänä. Kuitenkin Kivi näkee tämän tyhjyyden mahdollisuutena tarkastella maailmaa hetki toiselta kantilta, saada kokemus kulttuurin sekä yksilön rajallisuudesta. (Kivi, 2004, 157)

Valitsin havainnoitavaksi kohteeksi kesämökkimme lähellä sijaitsevan metsän. Osittain kappaleen alussa siteeraamani Henry David Thoreaun sanojen innoittamana halusin tutkia erityisesti lähellä olevaa, arkisena näkemääni metsää. Halusin työskennellä havainnoiden erityisesti metsässä liikkumisen kokemuksen kautta. Liikuin paljon tempoani varioiden; juosten, kävellen, pysähtyen antaen ympäristöni vaikuttaa liikkeen rytmiin. Pellon poikki kohti metsää kävellessäni harpoin kovaa vauhtia, kun taas metsän laitaan saapuessa temponi hidastui. Pysähtyessäni kirjoitin tuntemuksiani ylös sekä maalasin nopeita akvarelleja. Havainnointiin sekoittui kuvittelu, metsän antamien ehdotusten jatkaminen. Havaintojakson jälkeen kannoin viikon aikana kertyneen materiaalin työhuoneelle ja aloin järjestämään niitä erilaisiksi yhdistelmiksi. Dramaturgia muodostui seinälle aseteltujen akvarellien ja tekstien pohjalta (Kuva 5). Halusin säilyttää

tekstissä dokumentoivan otteen, joten muokkasin tuotettua tekstiä vain vähän. Tekstin tyyli oli jotain luontopäiväkirjan ja runon väliltä.

Kuva 5. *Aidantakainen Atlas*, dramaturgisia hahmotelmia, 2014

Havaintojakson aikana työskentelin hitaasti ja havaintoni tuntuivat usein riittämättömiltä. Hetkittäin kuitenkin tunsin pääseväni jonkin oleellisen äärelle. Halusin tuoda katsojalle kokemuksen kokemastani hitaasti avautuvasta maisemasta. Esitykseen jätin tilaa katsojan omille henkilökohtaisille matkoille, kuvan löytämiselle. Valon liikkeellä varjokuvaan luotu pieni värähtely pitää kuvaa liikkeessä, kuitenkin mikään ei muutu radikaalisti. Itse kuva pysyy. Metsässäkin valo ja tuuli liikuttavat maisemaa vain aavistuksenomaisesti. Näen valon liikkeen myös omana liikkeenäni metsässä. Havaintojakson askelten rytmi on vaikuttanut myös esityksen rytmiiin.

Koska tavoitteenani oli kiertää esityksen kanssa, halusin sen mahdollisimman tiiviiseen muotoon. Esityksen fyysinen materiaali on sidottu suuren kirjan muotoon ja esitys kulkee sivuja kääntämällä eteenpäin. Varjojen avulla esitys levittäytyy kuitenkin hetkittäin tilaan katsojien yläpuolelle sekä tilan seinille (Kuva 6). Tämä tilan laajentuminen on itselleni tärkeä elementti, koska se tuo esitystilän

katsojien ympärille. Varjojen kautta esitys levittyy tilaan kuin metsä kokijansa ympärille.

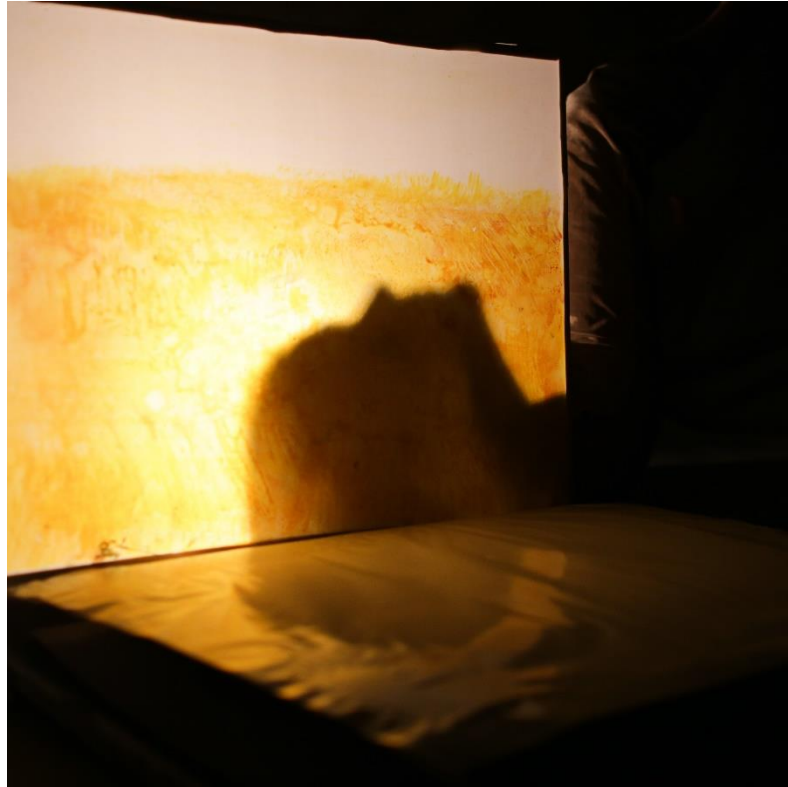

Kuva 6. *Aidantakainen Atlas*, Teatteri Kallio, 2014

Jussi Kivi kirjoittaa luonnontuntemukseen kohdistuvan kiinnostuksen puuttumisen olevan modernin kulttuurin luomaa kapeakatseisuutta, jolla on suora yhteys ympäristöongelmiin. Kivi näkee luonnonkulttuurillisen arvostamisen syntyvän vain henkilökohtaisen kokemuksen kautta. (Kivi, 2004, 159) Esitykseni lähtökohdana oli ajatus oman luontokokemuksen jakamisesta ja mahdollisuudesta, että jaettu kokemus herättää katsojassa oman seikkailunhalun.

Itselleni tärkeimmäksi kohdaksi esityksessä nousee kirjan viimeinen sivu, kulkija on päässyt ulos metsästä ja asettuu pellolle lepäämään (Kuva 7). Tässä kuvassa yhdistyvät kokija ja koettu, ääni ja kuva, ympäristö ja ihminen sekoittuvat toisiinsa, sanat muuttuvat improvisoiduksi lauluksi. Loppujen lopuksi ihminen su-

lautuu maisemaan ja kokee hetkellisen yhteyden. Tässä näyttämökuvassa tiivistyy maisemasta ja sen kokijasta itselleni jotain tärkeää, jota olen vuosien ajan aikaisemmissa töissäni tavoitellut.

Kuva 7. *Aidantakainen Atlas*, Helsinki International Storytelling Festival, 2014

4 TALO

4.1 Kadotettu maisema

Gaston Bachelard sanoo talon olevan yksi suurimmista ihmisen ajatuksia, muistoja ja unia yhteen kokoavista voimista (Bachelard, 2004, 79). Myös minulle talo on kokoava elementti, ihmisyyttä kasaava tila. Talo on tila, jossa on eletty ja tila jossa elämme. Taloon liittyy aina elämä, vaikka se olisikin tyhjä. Autiossa talossa kierrellessä ilahdun löytäessäni elämän merkkejä. Kaapin nurkkaan jäänyt tyhjä maitopurkki on merkki talossa eletystä elämästä. Sen löytäminen saa minut huokaamaan helpotuksesta. Kuvittelen mielessäni talon entisen asukkaan juomassa purkista, laittamassa tölkkiä kaappiin. Mietin mihin hän on lähtenyt. Katselen kellastunutta tapettia ja mietin minkä värinen se on ollut ja kuka sen on liimannut seinälle. Huomaan myös miettiväni miten kuluneen tapetin tilalle voisi vaihtaa uuden tapetin. Filosofin Edward C. Casey näkee asumisen vaalimisena: ”huolehdimme paikoista aivan kuten ihmisistä - jopa siten, että voimme sanoa huolenpidon kuuluvan paikkoihin” (Forss, 2007, 60). Vaikka en tosissaan suunnittelisi autiotaloon muuttamista, vaalin autiotaloa mielessäni kuin omaa kotiani.

Asunpaikkamme muovautuvat mukaamme, mutta me omaksumme myös asuinpaikoiltamme jotakin. Bachelard puhuu elettyjen tilojen ruumiiseen jättämisestä muistoista ja siitä, kuinka ruumiimme kantaa noiden tilojen fyysisiä muistoja (Bachelard, 2003, 94). Paikasta tulee ruumiin jatke. Yövyin kerran vanhasa kodissani josta olin muuttanut pois vuosia aikaisemmin. Kehoni liikkui huoneistossa vanhan tottumuksen mukaan. Tuntui miltei siltä kuin kävelisin unissani. Sormenpäät löysivät valonkatkaisijan kuin ennen. Tiskasin tiskit ja asettelin ne kuivumaan samalla tavalla kuin vuosia aikaisemmin. Ruumiini unohti ajan jonka olin ollut poissa. Mieleni taas muisti sen, mutta liikkui luontevasti ruumiini mukana ja hetkittäin kuvittelin eläväni menneisyydessä. Toinen kiinnostava esimerkki tapahtui ollessani vanhempieni mukana kotiseutumatkalla Karjalassa. Retkueeseen kuului nainen, joka oli evakkomatalla ollut pieni tyttö. Hänellä ei ollut muistoja kotitalostaan, mutta hänellä oli valokuva itsestään kävelemässä

kotitalonsa edustalla pienenä tyttönä. Hänen kotitalonsa paikalla oli tätä nykyä kasa jättömaata, mutta tie kulki samalla kohdalla. Paikkaan tullessa hän alkoi kävellä tiellä edestakaisin. ”Nyt minä kävelen taas tässä, niin kuin silloin pienenä”. Tuo hetki oli liikuttava. Ehkä hän yritti palauttaa kehoonsa muiston paikasta tai ehkä hänen kehonsa muisti paikan.

4.2 Teos IV. *Kun sieltä lähdettiin*

Hahmotelmia tulevasta projektistani

Kuljen eteenpäin. Merenrannan, teltassa vietetyn yön ja metsän jälkeen edessäni olevan tyhjän aukion toisella laidalla siintää talo. Talon ikkunoissa näkyy valoa, sen sisälle en vielä näe.

8.8.2015, Ote muistiinpanoista

Kuva 8. Hahmotelmia esityksestä *Kun sieltä lähdettiin*

Talo on talo, jota en oikeastaan koskaan ole nähnyt, mutta talo, joka silti aina ollut mielessäni. Se on talo, jossa isoäitini, babuska asui Karjalassa ennen sotaa. Se on talo, joka on ollut kuvitelmissani lapsuudesta asti. Babuskani talo pysyy aina täytenä. tarinat talosta päättyivät painokkaiisiin sanoihin *silloin kun*

sieltä lähdettiin. Siitä ei koskaan kerrottu autiona, vaan se oli aina täynnä elämää. Ehkä joku toinen on kuitenkin kokenut sen autiuden, kysellyt seiniltä millaisia edelliset asukkaat olivat ja millä lailla he elivät.

Babuskan talosta minulla ei ole fyysistä muistoa. Talo on minulle irrallisia fragmentteja, audiitiivisen kerronnan synnyttäviä visuaalisia kuvia. Noihin kuviin sekoittuvat omat lapsuuden muistoni, kaistale kirkkaan vihreää nurmea keskellä äidin tekemää ruskeakastiketta, ullakon puruihin piilotettuja rahoja ja arvoesineitä sekä musta käsilaukku jonka babuska nappasi mukaansa sulkiessaan oven. Haluan antaa noille muistoille ja mielikuville konkreettiset seinät, talon, johon ne voivat asettua asumaan. Ne ovat harhailleet mielessäni kodittomana tarpeeksi pitkään. Koen tämän projektin liittyvän maisemallisten teosteni jatkumoon, vaikka se on lähtökohdiltaan erilainen kuin aikaisemmin esitellyt teokset. *Kun sieltä lähdettiin* hyppää suoran havaintokokemuksen parista välitilaan, jossa kerrotut muistot fyysistyvät vain tilaan ja hetkeen, jossa ne on minulle kerrottu.

Haluan teoksellani tuoda esittävää taidetta galleriatilaan sekä löytää niin galleriatiloille kuin nukketeatterillekin uusia yleisöjä. Talo tulee olemaan sekä installaatio että esitys. Koska haluan katsojakokemuksesta intiimin ja esitystilasta kokonaisvaltaisen, esitykseen mahtuu vain yksi katsoja kerrallaan. Katsoja astuu esityksen maailmaan konkreettisesti astumalla rakennetun ”talon” sisään. Esitys tulee rakentumaan pitkälti talon seinille, sillä seinät ovat mielikuvana muistoja tallentava elementti. Jätämme huomaamattamme seiiniin jälkiä, kuten naulanreiät ja tummentuneet läikät. Jos seinät osaisivat puhua, on yleinen kieli-kuva ja kiinnostava esimerkki seinään liittämistämme mielikuvista. Seinä muodostaa kuoren, jonka sisällä elämme yksityiselämäämme. Esityksessä seinät mahdollistavat projisoinnin käytön sekä esiintyjän olemisen seinän toisella puolella. Tällöin esiintyjän fyysinen ruumis katoaa esitystilasta ja sulautuu seiniksi. Talon sisätila jää katsojan tilaksi.

Projektin kautta haluan tutkia kodin merkitystä ja sitä, mitä koti tarkoittaa. Kodin menettäminen on jotain, mitä on vaikeaa kuvitella omalle kohdalleen. Kuitenkin kuten oma kokemukseni osoittaa, menetetty koti ja muistot siitä kulkevat mukana pitkään, siirtyen sukupolvelta seuraavalle.

5 LOPUKSI

Tässä kirjoitelmassa olen käsitellyt maisemaa ja sen kokemista havainnon ja katseen kautta. Kun havaintoa ja näkemistä tarkastelee nukketeatterin kontekstissa, näkemisestä avautuu eräs kiinnostava piirre. Elottomalle esineelle annetaan silmät ja kyky nähdä. Katse on yksi tärkeimmistä asioista, kun elottomasta esineestä tulee elävä. Katse johtaa liikettä, nukken/esineen fokuksen suuntaa. Näkevän ihmisen on helppo samaistua katseen kautta luotuun liikkeeseen, sillä ihminen suunnistaa itse myös katseellaan. Katseen kautta esine/nukke muuttuu aistivaksi olennoksi joka on tietoinen ympäröivästä tilastaan.

Myös havainto ja sen moniaistisuus on tärkeää myös nukketeatteritaiteilijan työssä. Koulutuksessamme on myös annettu painoarvoa materiaalin kohtaamiselle, sen tutkimiselle ja havainnoinnille sekä tuoreiden näkökulmien löytämiselle. Materiaaleja tutkittaessa itselleni on tärkeää materiaalin tuntu käsissä sekä sen tuottamat äänen ja liikkeen mahdollisuudet.

Nukketeatterin parissa työskentely on avannut minulle uusia mahdollisuuksia maiseman tarkasteluun ja tutkimiseen. Mittakaavalla leikittely, sen venyttäminen tai kutistaminen on olennainen osa nukketeatterin tekijän työtä. Erilaisten materiaalien kanssa leikittely ja niiden tutkiminen luovat erilaisia maisemia, materiaalisia kokonaisuuksia. Teatterin parissa ei kuule paljonkaan käytettävän termiä maisema. Maisemalla ja teatterilla ei samanlaista pitkää historiaa kuin kuvataiteella ja maisemalla. Erään kiinnostavan avauksen maiseman ja teatterin välille löysin vieraillessani kesällä 2015 järjestetyssä lavastustaiteen tapahtumassa Prague Quadrenniale. Yksi tapahtuman pääteemoista tänä vuonna oli sää. Laajassa näyttelyssä esillä olleissa töissä säätä käsiteltiin fyysisenä ilmiönä, esityksen tehokeinona sekä yleisönä.

Huomaan että olen työssäni alkanut miettiä näyttämöä maisemana. Maiseman ajattelu konkretisoi minulle liikkeellisten ja staattisten elementtien sitomisen yhteen. Käyttämällä näyttämöstä sanaa maisema, en kuitenkaan välttämättä tarkoita konkreettista maisemaa. Ehkä maiseman kokeminen on verrannollinen

ajatellessani esityksiä, jollaisia haluan tehdä ja joista itse olen nauttinut. Katsojana minua puhuttelevat esitykset, joissa minun ei tarvitse samaistua vaan saan olla ja saan vapaasti havaita näkemääni. Konkreettisesti tämä tarkoittaa usein asioiden simultaanista tapahtumista jotka eivät liity suoraan toisiinsa. Nautin katsojana siitä, kun saan itse punoa lankoja yhteen tulkita havaitsemaani ilman, että havaitsemani pakotetaan osaksi kertomusta.

Auton ikkunasta ohivilistävät maisemat saavat minut toivomaan pysähtymistä, kuvittelemaan itseni istumaan juuri tuon mäennyppylän harjalle tuon pellon laidalla. Kuvitelma kestää alle 10 sekuntia, auto ja maantie kiidättävät minua jo kohti seuraavaa näkymää. Auton kyydissä pysyy tiellä, etenee nopeasti. Kyltit kertovat, kuinka pitkä matka määränpäähän on. Kävellessä bussin ikkunasta näkyvässä maisemassa ilman polkua, näkee enemmän yksityiskohtia matkan varrella, kuitenkin vaarana on, että väsähtää ennen kuin saavuttaa määränpäänsä.

Mitä minä valitsen? Millaisen matkan haluan antaa itselleni? Entä katsojalle? Millä tahdilla maisemat vaihtuvat? Vai vaihtuvatko ne ollenkaan?

Tällä hetkellä suosin kävelemistä. Jätän ehkä jälkeeni muutaman katkenneen ruohonkorren. Toisaalta matkatessa auton kyydissä tiellä voi kuvitella kaikki nuo kävelyreitit.

On monia kysymyksiä. Millainen maasto? Millainen näkyvyys? Millainen sää? Millainen nopeus?

Kuitenkaan mikään ei ole tärkeämpää kuin se, että liikun.

Kuitenkin kyse on liikkeestä tai liikkeen mahdollisuudesta.

Liikkeestä maiseman sisällä tai maisemien välillä.

21.6.2015 Matkalla Prahasta Berliiniin

LÄHTEET

- Arlander, Annette. 1998. Esitys Tilana. Helsinki: Teatterikorkeakoulu
- Arnkil, Harald. 2004. Värit havaintojen maailmassa. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu
- Bachelard, Gaston. 2003. Tilan Poetiikka. suom. Tarja Roinila. Helsinki: Nemo
- Forss, Anne-Mari. 2007. Paikan estetiikka. Helsinki: Yliopistopaino
- Kivi, Jussi. 2004. Kaunotaiteellinen eräretkeilyopas. Helsinki: Kustannus Oy Taide
- Lukkarinen, Ville. 2015. Piirtäjän maisema. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura
- Merleau-Ponty, Maurice. 2012. Filosofisia kirjoituksia. suom. Miika Luoto ja Tarja Roinila. Helsinki: Nemo
- SEY, Suomen eläinsuojeluyhdistys. 2015. Viitattu 18.8.2015 <http://www.kanatieto.fi/kana/kanan-aistit>
- Szyborska, Wislawa. 2004. Hetki. suom. Martti Puukko. Helsinki: Like
- Thoreau, Henry David. 2008. Kävelemisen taito. suom. Markku Envall. Helsinki: Basambooks
- Torvinen, Hanna. Hybris. Muistojen värittämät maisemat. Viitattu 23.8. 2015
<http://hybrislehti.net/hybris-32011/muistojen-v%C3%A4ritt%C3%A4m%C3%A4t-maisemat>
- Wikipedia. 2015. Viitattu 8.8.2015
<https://fi.wikipedia.org/wiki/Maisema>

PAINAMATTOMAT LÄHTEET:

Omat päiväkirjat ja muistiinpanot, 2012-2015